

Schouwen Duiveland

Inmiddels waren wij wat achter op de planning via Goeree Overflakkee toch nog op het Zeeuwse Schouwen Duiveland aangekomen, waar linea recta op uitspanning de Heerenkeet werd aangekoerst om rijkelijk na het middaguur eens aandacht aan de inwendige mens te besteden. Wel dienden wij eerst naar de bestelduur der gerechten te informeren, omdat bij een vorige gelegenheid meer dan een uur gewacht moest worden. Een kopje soep bleek nu op vijf minuten te staan, dus dat viel erg mee, maar de zelfgemaakte appeltaart was die ochtend niet bezorgd (sic) en vervangen door een brownie-achtige cake waar Willem Baalbergen ten volle van genoot, maar die mij zwaar op de maag viel. Terug naar de vogels, want daar gingen wij natuurlijk voor. Naast de ganzen hier ook aandacht voor wat andere soorten, zoals de diverse soorten eenden en andere watervogels: een IJsvogel in en een Watersnip boven de polder, veel fluitend overtrekkende of in bermen grazende Smienten, sierlijke Kleine Zwanen, een hele mooie

Pijlstaart van dichtbij goed waar te nemen, een wegwiekende Kleine Zilverreiger, diverse Grote Zilverreigers, een clubje Kluten, overvliegende Bergeenden enkele Middelste Zaagbekken en de altijd weer bijzonder fraaie Brilduikers.

Uiteindelijk kwamen wij al ronddolend toch weer bij de Brouwersdam uit, waar in de frisse wind al dan niet vanuit de auto nog enige tijd over zee werd getuurd en waar naast Eiders, Kanoeten en Steenlopers tenslotte ook nog twee Roodkeelduikers betrappt konden worden.

Af en toe onderduikend en weer bovenkomend op een langzaam golvende zee in een toenemende schemering vormde dit een mooie afsluiting van een enerverende excursie, waar in totaal een 70-tal soorten is gezien, maar waar los van aantallen nog zoveel meer te genieten viel in het Hollands landschap. En hoewel ik mijn duikers wel wat gemist heb konden de vele ganzenvluchten in het bleek-lage licht mij des te meer bekoren. Zo kan het ook tussen de feestdagen in feest zijn.

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. ***Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000***. – Nederlandse Fauna 5. Uitgegeven door Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden. 584 p. Prijs 62,50 euro.

Zaterdag 30 november 2002 was voor vogeltellend Nederland een feestelijke dag. In de stadsschouwburg van Nijmegen werd op die dag, in aanwezigheid van bijna 2000 vogelaars waaronder tien leden van onze vereniging, de *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000* gepresenteerd. De toevoeging 1998-2000 staat er niet voor niets. In die jaren werd ons land namelijk voor de tweede maal geheel op de aanwezigheid van broedvogels onderzocht. De eerste maal vond plaats in de periode 1973-1977 en de resultaten van die telronde werden samengevat in het boek *Atlas van de Nederlandse Broedvogels* (Teixeira e.a. 1979). Omdat beide telrondes een vergelijkbare opzet kenden, kan in het nieuwe boek veel gezegd worden over de voor- of achteruitgang van veel

soorten. In beide boeken is uitgegaan van hetzelfde raster van 5 bij 5 km dat over Nederland is gelegd. Bij het onderzoek in de jaren zeventig werd eigenlijk alleen maar aan de waarnemer gevraagd: broedt de soort in jouw blok of niet? Als deze vraag met *ja* kon worden beantwoord werd in dat blok een stip gezet, ongeacht of het slechts één paar of 200 paren betrof. Wel stond het de teller vrij een schatting van het aantal broedparen in dat blok toe te voegen. Met deze gegevens in de hand werden voor alle in ons land broedende soorten aantalsschattingen gemaakt. Bij het onderzoek voor de nieuwe atlas werd veel meer gevraagd dan in de jaren zeventig.

Uiteraard werd weer gevraagd om zo nauwkeurig mogelijk alle broedvogelsoorten in het 5x5km-hok op te sporen. Maar nu werd bovendien gevraagd om van een groot aantal niet zo algemene soorten een zo nauwkeurig mogelijke schatting van het aantal broedparen binnen het blok te geven. Geheel nieuw was bovendien dat in 8 van de 25 vierkante kilometers van het blok tweemaal tijdens het broedseizoen precies één uur zo fanatiek mogelijk geteld moest worden. Deze 8 blokken mochten niet zelf gekozen worden, maar werden in elk 5x5km-blok op dezelfde wijze door SOVON

vastgelegd. Als sluitstuk van het telwerk moesten tijdens deze één-uursronde gedurende 5 minuten in het midden van het blok alle vogelsoorten binnen 200 meter van de waarnemer genoteerd worden. Met deze 8-blokken-methode en nogal wat statistische rimram is het gelukt om bij zeer algemene soorten toch aardige kaarten te maken waarop de relatieve dichtheden zijn te zien. Zo laat de stippenkaart van de Winterkoning bijvoorbeeld zien dat deze soort in alle blokken te vinden is (uitgezonderd de Afsluitdijk).

De verspreidingskaart is dan ook geheel gevuld met stippen. Door het aanvullend onderzoek in die 8 van de 25 vierkante kilometers kon echter een relatieve dichtheid in kaart worden gebracht waaruit duidelijk blijkt dat de Winterkoning vooral in bosgebieden en stedelijke omgeving te vinden is.

Van elke regelmatige broedvogel zijn in ieder geval twee kaarten opgenomen. De ene kaart geeft aan in welke 5x5km-blokken de soort in de periode 1998-2000 ten minste eenmaal gebroed heeft. De tweede kaart laat zien welke verandering in de verspreiding is opgetreden vergeleken met de verspreiding in de jaren zeventig. Met rode stippen worden de blokken aangegeven waar de soort is verdwenen. Blauwe stippen geven aan dat de soort bij het meest recente onderzoek wel in het blok broedde, maar in de jaren zeventig niet. Al bladerend blijken nogal wat soorten veel ruimer verspreid te zijn dan 30 jaar geleden. Opvallende stijgers zijn: Fuut, Aalscholver, Lepelaar, Grauwe Gans, Canadese Gans, Nijlgans, Krakeend, Bruine Kiekendief, Havik, Sperwer, Buizerd, Holenduif, Kerkuil, Grote Bonte Specht, Blauwborst, Staartmees, Boomklever, Boomkruiper, Putter en Appelvink,

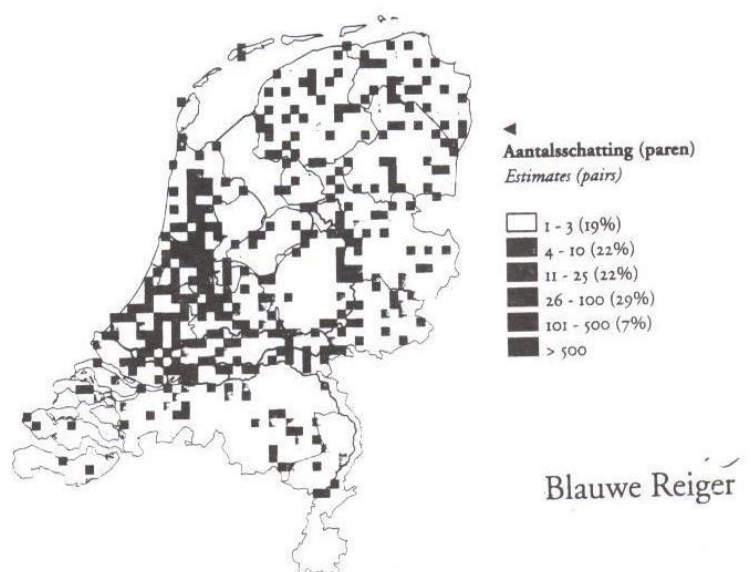
Een sterke inkrimping van de verspreiding werd vastgesteld bij: Roerdomp, Wintertaling, Zomertaling, Slobeend, Korhoen, Patrijs, Strandplevier, Kemphaan, Watersnip, Grutto, Tureluur, Kokmeeuw, Zwarte Stern, Zomertortel, Velduil, Kuifleeuwerik, Veldleeuwerik, Graspieper, Gele Kwikstaart, Gekraagde Roodstaart, Paapje, Tapuit, Snor, Grote Karekiet, Wielewaal, Geelgors en Grauwe Gors.

In de tekst wordt uitvoerig ingegaan op deze veranderingen. Bij de soorten met een ruimere verspreiding wordt de "verbossing" nogal eens genoemd. De aanleg van bossen (Flevoland), parken, groenstroken, erfbeplantingen en tuinen en het ouder worden van de bestaande bossen hebben gezorgd voor steeds meer leefruimte voor soorten als Boomkruiper, Staartmees en Appelvink. Bij de verliezers valt op dat er veel soorten bij zijn die hun optimale verspreiding in het boerenland

hadden. De aanleg van uitgestrekte grasakkers dikwijls in combinatie met waterpeilverlaging en hoge veebezetting, ook in gebieden als Friesland en het Groene Hart, hebben de teloorgang van de weidevogels veroorzaakt. Het verdwijnen van een soortenrijke insectenfauna in de graslanden heeft ook de stand van Kokmeeuw en Zwarte Stern nadelig beïnvloed. De uitvoerige analyses over voor- en achteruitgang maken dit boek alleen daarom al zeer waardevol.

Van elke soort wordt ook een schatting gegeven van het aantal broedparen in ons land. Daarbij valt op dat het aantal van nu in veel gevallen hoger is dan bij de eerste telronde. Voor een deel is deze stijging reëel: Lepelaar, Aalscholver, Nijlgans, Havik en Blauwborst zijn nu ongetwijfeld talrijker dan toen. Bij andere soorten is het aantal slechts hoger omdat men in de jaren zeventig de schatting op veel minder telgegevens moest baseren. Er was immers niet nadrukkelijk om een schatting per blok gevraagd.

HOOFDSTUK 5 SOORTBESCHRIJVING

Bij het verschijnen van dit standaardwerk kopte de Volkskrant met *Vogelpessimisme onterecht!* Gaan we alleen van de aantallen uit, dan is dit vermoedelijk wel juist. Uit het boek blijkt echter dat er een ware kaalslag plaatsvindt in het agrarische cultuurlandschap. Wat aantal betreft worden deze verliezen gecompenseerd door meer struik- en bosbewoners en nieuwkomers als Nijlganzen en Canadese Ganzen. De biodiversiteit op vogelgebied is echter zeker niet groter geworden.

Met het verschijnen van dit geweldige boek mogen we SOVON en allen die aan dit boek hebben meegewerkt van harte feliciteren. Jan-Willem Vergeer heeft het project jarenlang op enthousiaste

wijze organisatorisch begeleid en het is met name weer Fred Hustings geweest die ook bij dit boek als eindredacteur de vele schrijvers van soortteksten gestimuleerd, gecontroleerd en bijgestuurd heeft. De uitgave van het boek werd

mogelijk gemaakt door veel grote sponsors en nog veel meer kleinere waaronder ook onze vereniging.

GRUTTO'S OP HET IJS

Koene Vegter

Tijdens het voorrijden een week eerder vroeg N&V voorzitter Jelle van Dijk zich af of de voorgenomen excursie naar de Gelderse IJssel gelet op het vele ijs wel de nodige waarnemingen op zou leveren om zijn kritische ledenbestand tevreden te stellen.

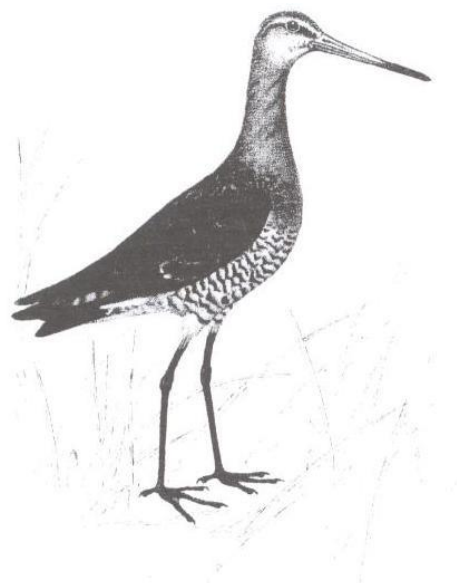
Een 26-tal deelnemers liet zich echter op de vroege zaterdagochtend van 22 februari 2003 hier niet op voorhand door van de wijs brengen en onderstaand verslag probeert een indruk te geven van de ervaringen op een koud-zonnige dag in het IJsseldal met een slotakkoord rond de Oostvaardersplassen.

Pas na Apeldoorn kregen we richting Zutphen zicht op het fraaie Achterhoekse landschap en werd bij de bekende kerk met kauwen in Voorst een eerste koffiestop gehouden, vergezeld van mijmeringen over de steenuiltjes, die zich ongetwijfeld in de aan de horizon gelegen knotwilgen zouden ophouden maar die zich mooi niet lieten zien, dus eigenlijk helemaal niet mooi. Een wandeling over de nabijgelegen IJsseldijk bracht echter wel veel goeds tevoorschijn, om te beginnen al twee Ooievaars, door sommigen direct geduid als Liesveldooievaars en door een enkeling licht geringschattend als projectbeesten afgedaan.

Giechelende Kollen en opvliegende Nonnetjes maakten duidelijk dat er ondanks de stevig bevroren uiterwaarden nog genoeg te genieten viel. De diepere nog open grindgaten vertoonden juist enorme concentraties van allerlei watervogels. Naast de vele Kolganzen ook Grauwe Ganzen, Nijlganzen en Brandganzen; Smienten, Tafel-, Kuif- en Krakeenden, Wintertalingen, Bergeenden, Pijlstaarten, Brilduikers en enkele Wulpen en Watersnippen.

Toen verderop langs de IJssel richting Deventer de eerste Grutto's gesignaleerd werden - een groepje van negen dat zich moeizaam op het ijs staande hield - meenden sommigen dat hiermee het doel der excursie bereikt was en dat dus wel huiswaarts gekeerd kon worden, maar dat ging uiteraard niet door.

Inmiddels was het ook tijd geworden om in één van de spaarzame uitspanningen langs deze route aan te leggen; een horecagelegenheid in Welsum, door de voorzitter, in zijn immer uitvoerige handleiding bij deze trip, met zijn bekende lichte fobie voor dit soort gelegenheden als een bedompt etablissement omschreven. En hoewel we vanwege een verbouwing inderdaad naar een kelderverblijf werden verwezen en de hotelier even bij moest komen van deze Noordwijkse invasie, werd er toch een smakelijke koffie met taart geserveerd. Vanuit

Grutto

het raam was nog net een Zwarte Zwaan te zien, maar als zijnde een volièrebeest kreeg het fraaie dier nauwelijks aandacht van het al licht vermoeide gezelschap.

Dat veranderde drastisch toen in grasland langs de weg richting Heerde een groot koppel Wilde Zwanen werd gesignaleerd.

Naderbij gekomen bleken het er 32 te zijn, waarbij via één van de telescopen - het zal wel een Leitz 32 groothoek geweest zijn - bij één van de exemplaren een blauwe halsband met inscriptie ontdekt werd. De code 2S51 leidde naar Bjauke Laubek van de universiteit van Aarhus in Jutland,